

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

SPAIN
CONFERENCE

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION

Google Scholar zenodo OpenAIRE doi digital object identifier

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION: a collection scientific works of the International scientific conference – Madrid, Spain, 2026, Issue 7.

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference **«INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MOERN SCIENCE AND INNOVATION»**. Which took place in Spain, 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

“UZSELXOZTEXNIKA” BIRLASHMASI FAOLIYATINING HUQUQIY-ME’YORIY ASOSLARI VA ULARNING TARIXIY EVOLYUTSIYASI

Toyirov Sanjarbek Saydali o‘g‘li
Farg‘ona davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston SSRda qishloq xo‘jaligini texnika va moddiy-texnika resurslari bilan ta’minlash tizimining shakllanishi, ushbu jarayonda “Uzselxoztexnika” birlashmasining tashkil topishi va faoliyat yuritishining huquqiy-me’yoriy asoslari tarixiy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: “Uzselxoztexnika”, qishloq xo‘jaligi, mexanizatsiya, moddiy-texnika ta’minoti, texnika, mashina-traktor parki, ta’mirlash, ehtiyot qismlar.

XX asrning ikkinchi yarmida O‘zbekiston qishloq xo‘jaligining rivojlanish jarayonlari bevosita uning moddiy-texnika bazasini mustahkamlash va ishlab chiqarishni mexanizatsiyalashtirish siyosati bilan bog‘liq bo‘ldi. Ayniqsa, paxtachilikning respublika iqtisodiyotidagi ustuvor mavqei qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishida texnik vositalardan keng foydalanishni taqozo etdi. Traktorlar, kombaynlar, kultivatorlar, paxta terish mashinalari, transport vositalari va boshqa qishloq xo‘jaligi texnikalariga bo‘lgan ehtiyojning ortishi ularni yetkazib berish, ta’mirlash, ehtiyot qismlar bilan ta’minlash va texnik xizmat ko‘rsatishni yagona tashkiliy tizim asosida yo‘lga qo‘yishni talab qildi.

Bu jarayon sobiq Ittifoq miqyosida 1961-yilda “Sovxozselxoztexnika” tizimining qayta tashkil etilishi va “Soyuzselxoztexnika”ning tuzilishi bilan yangi bosqichga kirdi. 1961-yil 20-fevraldagi SSSR Kommunistik partiyasi Markaziy Qo‘mitasi va SSSR Ministrlar Sovetining qarori asosida “Soyuzselxoztexnika” qishloq xo‘jaligi korxonalarini texnika, ehtiyot qismlar, mineral o‘g‘itlar va boshqa moddiy-texnik vositalar bilan ta’minlash, mashinalarni ta’mirlash va ulardan foydalanishni tashkil etish vazifalarini o‘z zimmasiga olgan davlat tizimi sifatida shakllantirildi.

Mazkur umumittifoq tizimining respublikalardagi institutsional shakllari ham ayni davrda shakllantirildi. O‘zbekiston SSRda 1961-yil 24-martda O‘zbekiston Kompartiyasi Markaziy Qo‘mitasi va O‘zbekiston SSR Vazirlar Sovetining №204-son qarori bilan qishloq xo‘jaligini moddiy-texnika ta’minlashning yangi tizimi joriy etilib, O‘zbekiston SSR Vazirlar Soveti huzurida “Uzselxoztexnika” tashkil etildi. Mazkur hujjat respublika qishloq xo‘jaligini texnika bilan ta’minlash tizimining huquqiy va tashkiliy jihatdan qayta shakllantirilishida muhim bosqich bo‘ldi.

1950-yillarning oxiri va 1960-yillarning boshlarida sovet qishloq xo‘jaligida texnika bilan ta’minlash masalasi davlat agrar siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishining ko‘lami kengayishi bilan mavjud mashina-traktor parkidan samarali foydalanish, uning texnik holatini saqlash va ehtiyot qismlar bilan uzluksiz ta’minlash muammolari ham kuchaydi.

1961-yil boshidagi siyosiy va iqtisodiy qarorlar natijasida qishloq xo‘jaligi texnikasini kolxoz va sovxozlarga yetkazib berishning yangi tizimini shakllantirishga e’tibor qaratildi. 1961-yil 20-fevraldagi qarorda “Soyuzselxoztexnika”ga qishloq xo‘jaligi korxonalarining texnika, ehtiyot qismlar, mineral o‘g‘itlar va boshqa moddiy-texnik vositalarga bo‘lgan ehtiyojlarini qondirish, mashinalarni ta’mirlash va ulardan foydalanishni tashkil etish vazifalari yuklatilgan edi. Mazkur qaror O‘zbekiston SSRda ham tegishli tashkiliy o‘zgarishlarni yuzaga keltirdi. 1961-yil 24-martdagi №204-son qaror asosida “Uzselxoztexnika”ning tashkil etilishi respublika miqyosida qishloq xo‘jaligini moddiy-texnik ta’minlashni yagona tizimga birlashtirishga qaratilgan muhim qadam bo‘ldi.

Shu tariqa, “Uzselxoztexnika”ning huquqiy maqomi va vazifalari faqat texnika sotish yoki taqsimlash bilan cheklanmagan. Uning faoliyati qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishining texnik ta’minoti, mashinalarni ta’mirlash, ulardan foydalanishni tashkil etish, ehtiyot qismlar va boshqa moddiy resurslarni yetkazib berish kabi o‘zaro bog‘liq yo‘nalishlarni qamrab oldi. “Uzselxoztexnika” tashkil etilgandan keyingi dastlabki davrda uning faoliyatini tartibga soluvchi hujjatlar tizimi bosqichma-bosqich shakllantirildi. 1961-yilning o‘zidayoq birlashma faoliyatining yakunlari va uni takomillashtirish masalalariga bag‘ishlangan hujjatlar nashr etilgani bu jarayonning institutsional xarakterga ega bo‘lganini ko‘rsatadi. O‘zbekiston bibliografik manbalarida 1961-yil 27-dekabrda “Uzselxoztexnika” faoliyati yakunlari va tizim ishini yaxshilash choralariga bag‘ishlangan hujjat nashr etilgani qayd etilgan.

“Uzselxoztexnika” tizimining tarixiy ahamiyatini belgilovchi jihatlardan biri uning qishloq xo‘jaligi mashinalarining texnik holatini ta’minlash bilan bog‘liq faoliyatidir. Qishloq xo‘jaligida texnika ishlab chiqarish jarayonining mavsumiy xususiyatlari sababli, texnikalarning o‘z vaqtida ta’mirlanishi va mavsumiy ishga tayyor holatga keltirilishi alohida ahamiyatga ega bo‘lgan.

1960-yillar boshidagi me’yoriy hujjatlarda ham mashina-traktor parkini o‘z vaqtida ta’mirlash, texnik xizmat ko‘rsatish va qishloq xo‘jaligi ishlarining mavsumiy muddatlarini qisqartirishga alohida e’tibor berilgan. Sovet miqyosidagi tegishli hujjatlarda “Сельхозтехника” bo‘linmalarida texnik xizmat ko‘rsatish stansiyalarini tashkil etish, ularni muhandis-mexaniklar va ta’mirlash ishchilari bilan ta’minlash kabi vazifalar belgilangan.

O‘zbekiston sharoitida mazkur yo‘nalish paxtachilikning yuqori mexanizatsiyalashgan jarayonlari bilan chambarchas bog‘liq edi. Paxta yetishtirish va yig‘ib olishda texnikalardan foydalanishning kengayishi mashinalarning uzluksiz ishlashi va ularga tezkor texnik xizmat ko‘rsatishni talab qildi.

“Uzselxoztexnika” tizimi doirasida texnik axborot va ilg‘or tajribani tarqatish ham yo‘lga qo‘yildi. Masalan, 1963-yilda birlashma tomonidan traktorlarni yonilg‘i

bilan ta’minlash, traktorlar va qishloq xo‘jaligi mashinalarini ta’mirlash, DT-75 traktori konstruksiyasi kabi masalalarga bag‘ishlangan texnik axborot materiallari nashr etilgan. Bu holat “Uzselxoztexnika” faoliyatining faqat ma’muriy-boshqaruv tizimi emas, balki ilmiy-texnik bilimlarni ishlab chiqarishga joriy etuvchi mexanizm sifatida ham shakllanganini ko‘rsatadi.

1970-yillarga kelib “Uzselxoztexnika” tizimi respublikaning barcha hududlaridagi qishloq xo‘jaligi korxonalari bilan bog‘liq murakkab tashkiliy tuzilmaga aylandi. Hududiy va tuman darajasidagi bo‘linmalarning faoliyati texnika yetkazib berishdan tashqari, uni saqlash, ta’mirlash va ishlab chiqarishga xizmat ko‘rsatish vazifalarini ham qamrab oldi.

O‘zbekistonda ham “Uzselxoztexnika”ning faoliyati qishloq xo‘jaligining ixtisoslashuv xususiyatlariga moslashib bordi. Paxtachilikning yetakchi mavqei texnika tarkibida paxta yetishtirish va yig‘ib olishga xizmat qiluvchi mashinalarning salmog‘ini oshirdi. 1967-yilda “Uzselxoztexnika” tomonidan paxta hosilini kompleks mexanizatsiyalashga bag‘ishlangan maxsus texnik nashrning chop etilishi ham bunga misol bo‘la oladi.

“Uzselxoztexnika” faoliyatining huquqiy-me’yoriy asoslarini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, mazkur tizimning shakllanishi tasodifiy tashkiliy o‘zgarish emas, balki sovet agrar siyosatida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini texnik jihatdan modernizatsiya qilishga qaratilgan uzoq muddatli strategiyaning tarkibiy qismi bo‘lgan.

Birinchidan, “Uzselxoztexnika”ning tashkil etilishi qishloq xo‘jaligi texnikasini taqsimlash va ulardan foydalanish jarayonini markazlashtirish imkonini berdi. Bu tizim orqali texnika yetkazib berish, ehtiyot qismlar, ta’mirlash va texnik xizmat ko‘rsatish o‘zaro bog‘langan tashkiliy mexanizmga birlashtirildi.

Ikkinchidan, huquqiy-me’yoriy hujjatlarning mazmuni vaqt o‘tishi bilan kengayib bordi. Dastlabki hujjatlarda asosan texnika va moddiy resurslar bilan ta’minlash masalalariga urg‘u berilgan bo‘lsa, keyingi davrda texnik xizmat, ta’mirlash, yonilg‘i resurslari, ombor xo‘jaligi, yangi texnikani joriy etish, texnik axborot va mutaxassislar faoliyatini tashkil etish masalalari ham huquqiy tartibga solish doirasiga kiritildi.

Uchinchidan, tizimning hududiy bo‘linmalari faoliyati “Uzselxoztexnika”ning respublika miqyosidagi vazifalarni joylarda amalga oshirish mexanizmini yaratdi. Arxiv ma’lumotlarida tuman va viloyat bo‘linmalariga oid hujjatlarning uzoq davrlarni qamrab olishi ushbu tizimning barqaror tashkiliy tuzilishga ega bo‘lganini ko‘rsatadi.

“Uzselxoztexnika” birlashmasining tarixini o‘rganish O‘zbekiston qishloq xo‘jaligida moddiy-texnika bazasining shakllanishi, mexanizatsiya jarayonlari va davlatning agrar siyosatini anglash uchun muhim ilmiy ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari mazkur tizimning faoliyati muayyan huquqiy-me’yoriy hujjatlar asosida

shakllanib, vaqt o‘tishi bilan uning vazifalari va institutsional imkoniyatlari kengayib borganini ko‘rsatadi.

Shuningdek, “Uzselxoztexnika” tizimi doirasida texnik axborot va ilg‘or tajribani ommalashtirishga ham e’tibor berilgan. 1960-yillarda nashr etilgan texnik axborot materiallari traktorlar, qishloq xo‘jaligi mashinalari, ularni ta’mirlash va yangi texnologiyalarni joriy etish masalalarini qamrab olgan.

Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, “Uzselxoztexnika” faoliyatining huquqiy-me’yoriy evolyutsiyasi qishloq xo‘jaligini texnik modernizatsiyalash jarayonlarining tashkiliy-huquqiy ifodasi bo‘lgan. Shu bilan birga, mazkur tizim faoliyatini yanada chuqur o‘rganish uchun O‘zbekiston Respublikasi Milliy arxivi, viloyat va tuman davlat arxivlaridagi “Uzselxoztexnika” fondlarini tizimli ravishda tahlil qilish, markaziy qarorlar bilan hududiy ijro hujjatlarini qiyoslash muhim ilmiy natijalar berishi mumkin.

Umuman olganda, “Uzselxoztexnika”ning 1961–1991-yillardagi faoliyatini huquqiy-me’yoriy jihatdan tahlil qilish sovet davrida O‘zbekiston qishloq xo‘jaligining texnik ta’minoti qanday boshqarilgani, davlatning texnik modernizatsiyaga munosabati qanday o‘zgargani va mazkur tizimning hududiy darajada qanday amalga oshirilganini aniqlash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Kompartiyasi Markaziy Qo‘mitasi va O‘zbekiston SSR Vazirlar Sovetining 1961-yil 24-martdagi №204-son qarori. “Uzselxoztexnika” tizimini tashkil etish va qishloq xo‘jaligini moddiy-texnika ta’minlashga oid hujjatlar.

2. Указания по учёту товаров на складах в организациях Объединения Совета Министров Узбекской ССР «Узсельхозтехника». Ташкент, 1962.

3. Ферштат Н.И. Юбилейному году – комплексную механизацию уборки хлопка. Ташкент: Узб. объединение «Узсельхозтехника» Совета Министров УзССР, 1967.